

Munkácsy Mihály
KRISZTUS-TRILÓGIA
a Biblia tükrén keresztül

„A levéltárak porában és a
múzeumok csöndjében is az
Élő embert kell keresni.”
(Marc Block)

Ezúton szeretnénk köszönetet mondani
Lakner Lajos megyei múzeum igazgató úrnak,
hogy a Trilógia színes képeinek közzétételét
díjmentesen engedélyezte.

Ezen írásunkat a szeráfi ferences teológusnak:
szent Bonaventurának ajánljuk, a Kereszt lánglelkű tudósának.

Sulovszky Aranka Mária bővített múzeum pedagógiai szakdolgozata

Felelős szerkesztő: Jánossy Gábor

ISBN szám:

Készült a Co-Print Kft. nyomdájában (www.co-print.hu)

Felelő vezető: Diviaczky Klára

Kiadja: Stella Maris Alapítvány

2011

Bevezetés

Jézus életének célja: *az emberiség megváltása* a bűn és a gonosz rabságából. Ez a Kereszten való halálával teljesedett be, tehát legfontosabb utolsó 18 órája, kinszenvedésének ideje. Húsvét ünnepét megelőző Passió (Jézus szenvedésének története) sok művészt megihletett, minden korban a zenétől kezdve a film világáig számos mű témája. A 2003-ban bemutatott Passió című film – Mel Gibson Oscar-díjas rendező világsikerű alkotása, amely igazi klasszikus mestermű: sokakra nagy hatást gyakorolt: „Mélyen megindító” (Peter Travers, Rolling Stone), „Lenyűgöző szenvedélyes látomás” (Michael Wilmington, Chicago Tribune), „...film az örökkévalóságnak” (Claudia Puiq, USA Today), „Műfajában a valaha készített legfontosabb film” (Richard Roeper, Ebert and Roper).

Ezt a nagyszerű és megalkuvást nem ismerő filmalkotást, mely az emberiség legnagyobb hatású történetét dolgozta fel lenyűgöző képi világgal azonban nem mindenki tudja megnézni.

Hittan órán kívül irodalom, történelem, rajz, etika és osztályfőnöki órákon is szóba kerül(het)nek a Nagyhéten történtek – Jézus Megváltói szenvedésének eseményei –, azonban nem mindig van lehetőség a „szent 3 nap”-ot úgy feldolgozni, hogy a mai fiatalok többsége megfelelő jártasságra tegyen szert ezek ismeretében. A ma élő felnőttek egy része is tájékozatlan ebben.

E nélkül pedig Európa művészete sem érthető teljesen.

„Az elődök kultúrája egy-kettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának” (Kodály Zoltán).

Ezzel az írással szeretnénk segítséget nyújtani az említett hiányok leküzdésében.

A nagy festő-fejedeleme: Munkácsy Mihály (1884–1900) képeinek a **Krisztus Trilógiának**, a kiállítása a Nemzeti Galériában 2010. november 23-tól 2011. április 30-ig látható a MNG és a Munkácsy Alapítvány jóvoltából a debreceni Déri Múzeum támogatásával.

Munkácsy születésének 150. évfordulója után: 1995. augusztus 25-én volt a 3 kép első együttes bemutatója Debrecenben. Közben kétszer vissza kellett Kanadába szállítani az egyik művet, de 2009 augusztusától ismét a Déri Múzeum büszkélkedhetett vele. Hajdú-Bihar megye és Debrecen városa együtt fedezi a „**Krisztus Pilátus előtt**” c. kép bérleti díját és járulékos költségeit. A „Golgota” c. festmény jelenlegi tulajdonosának: Pákh Imre amerikai magyar műgyűjtő önzetlen felajánlásának eredményeként 2016-ig a Déri Múzeumban tekinthető meg.

A tulajdonos egyszer így nyilatkozott: a Munkácsy-kiállításokkal „*hitet adunk önmagunknak, miszerint **vannak magyar géniuszok, akik képesek maradandót, jelentőset alkotni, s ilyen volt Munkácsy Mihály.***”

Érdemes minden, a főváros közelében élő embernek hogy megtekintsék a világhírű festő, kiállítást. Munkácsy Mihály *A Golgota c. képét 1884. április 25-én, Húsvétkor mutatta be a nagyközönségnek* Párizsban, érdekes, hogy a mostani budapesti bemutató időpontjában *április 25-e ismét Húsvétra* esik. A híres Trilógián kívül számos festmény, vázlat, tanulmány, sőt hatalmas méretű grafika is látható a Budavári Palotában. Az egyik teremben filmvetítés is folyik: meg lehet nézni a „**Krisztus Pilátus előtt**” c. kép restaurálásának a folyamatát (14 perc), valamint a Duna TV archívumából az „Újra együtt a Munkácsy-Trilógia” c. filmet (36 perc) és a 2005-ben készült „Inas a szalomban”, a festő életéből epizódokat bemutató, mintegy 60 perces ismertetést.

(Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeumban van a „*Krisztus Pilátus előtt*” vázlata (138 x 199,8 cm; vászon, olaj, ltsz.: 2565) és a „*Golgota*” vázlata (97,5 x 129,7 cm, vászon, olaj, ltsz.: 2557) a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.)

Érdeklődéssel megjegyezném, hogy *még maga a művész*, aki festette, *sem láthatta együtt soha a trilógiát*. Most már biztosan le-lelátogat az Úrral a Munkácsy-terembe... Úgy képzelem, hogy egy-egy résznél csóválja a fejét, mert most már másként festené. Valószínűleg kicsit „sajnálja”, hogy nem tökéletes itt-ott a nagy mű. Jézus azonban kedvesen vigasztalja:

„*Miska, szép munka ez...
Jól festettél Rólam!*”

Senkiből Valaki

A szenvedés, mint értékformáló erő

Munkácsy Mihály tehetségét még az öt szigorúan bírálók (pl. Fülep Lajos a magyar művészettörténet-írás klasszikus alakja) is elismerte.

Móricz Zsigmond a XX. század nagy magyar realista írója így ír kis vázlatában róla – amikor a közvélemény a legnagyobb magyar művészt tiszteli benne – 1910-ben: „*A munkácsi kis árva, elhagyatva, száz baj között, semmi nélkül indult el a világon. És a nagy-nagy művész az egész emberiség gyásza mellett szállott a koporsóba. És ez a kettő ugyanaz az egy személy volt. Ez a mai világ mesehőse! És ez az út nyitva minden ifjú előtt.*” Fájdalom, gyötrődés, megalázottság, megvetettség és elutasítás nem volt ismeretlen a számára, de talán ezek nélkül nem is lett volna olyan festő-óriássá, mint amilyennek ismeri a világ. A szenvedést, a szenvedőt csak az tudja igazán kifejezni a művészet eszközeivel, aki „belülről” festi, *aki tudja* mit jelent az, amiről itt szó van.

A kagyló igazgyöngyöt termel. Így verejtékezte ki Munkácsy már kora ifjúságában „kagylóként” sok hatalmas művének a „magját”; így vonta be témáit a művészet gyöngyházfényével, – s ezért hatásos művész még ma is.

Munkácsy Jézus-képe

„A festészet legjobb alkotásainak fele Jézussal foglalkozik. A *reneszánsz* a maga szabad pogány szellemével héroszt látott benne, aki dicső, mint Apolló és szép, mint Adonisz. A flamand *Rembrandt* a nyomorgó emberiség tisztult megvigasztalóját mutatta be. *Rubens* a hódító, *barokk* erejű mennyek ura, *Uhde* a Tolsztoj Jézusát, *Verescsagin* a Strauss Dávidét festi. ... Ennyi nagy művész ennyiféle nüanszban látta meg az evangéliumok isteni hősét. ... A *Munkácsy Jézusa* ... a minden szenvedést nyugodt bátorsággal eltűrő... hivatásának nagyságát érző ... szeretettel teljes ember képe ...” (Lyka Károly: Munkácsy Művészete, Új Idők, 1900. 420. o.)

Munkácsy „nem csak a Biblia ismeretéről, hanem **lélektani tudásáról tett tanúbizonyságot**, koráról, *önmagáról vallott* szuggesztív művében. Egy megváltozott, *kétkedésekkel teli korban élte át a bibliai történetet*, illetve ürügyül használta azt a világról, az erkölcsről szóló vélekedésének, megrendülésének a kifejezéséhez.” (Sz. Kürti Katalin rövid ismertetője a debreceni Déri Múzeum leporellóján).

Munkácsy maga így nyilatkozott saját Krisztus-felfogásáról: „Sohasem próbáltam isteni személyt festeni, mivel ami isteni, azt az ember nem képes megfesteni. Én *az emberi alakban megjelent Istent* akartam ábrázolni.” (Sz. Kürti Katalin)

Jézus szenvedéstörténete

Jézus szenvedésének időbeosztása segíthet a Passió jobb átgondolásában és az egyes képek értelmezésében. A húsvéti események tulajdonképpen már *csütörtökön* elkezdődtek:

Este 6–9 óra között: ***Az utolsó vacsora termében***

- a lábmosás;
- az Oltáriszentség (az Eucharisztia) és
- a papi rend megalapítása;
- majd a Búcsúbeszéd: Jézus főpapi imája.

Este 9–12 óra között: ***Az olajfák hegyén***

9 óra: *Jézus az Olajfák hegyére megy tanítványaival; akiknek a „szeme elnehezedik”...*

10 óra: *Jézus halálféltelme és imája: „Atyám...”*

11 óra: ***Jézus vérrel verejtékezik***

Az angyal elhozza az erősítő kelyhet; s Jézust így megerősítette Atyja a Megváltás beteljesítéséhez.

12 óra: Júdás csókkal elárulja Mesterét;

Jézust elfogják.

Ezután az egész éjszakát a főpap börtönében tölti.

Csütörtökről péntekre virradóra 1–5 óra között: ***kihallgatások***

1 óra: A főpap kihallgatja Jézust;

2 óra: Péter háromszor megtagadja Mesterét;

3–5 óra: Az Úr a jeruzsálemi verembörtönben szenved;

5 óra: A nagytanács elítéli Jézust;

Júdás kétségbeesésében felakasztja magát.

Reggel 6 óra: ***Jézust Pilátus elé viszik.***

Krisztus Pilátus előtt

Ez utóbbi eseményt örökíti meg Munkácsy trilógiájának első darabján, a *Krisztus Pilátus előtt* (1881) című monumentális festményen (417 x 636 cm; olaj-vászon, Art Gallery of Hamilton, Kanada). A képen a döntéshelyzet feszültsége vibrál. „Az a pillanat tárul elénk, amikor Pilátus tétovázva töpreng, elítélje-e a Megváltót, vagy ártatlannak nyilvánítsa-e. (János evangélium 18-19. fejezet és Lukács evangélium 23. fejezet) Minden szem feszülten figyel.” (Lyka Károly: A művészetek története, 387. o.)

A hatalmas festmény sűríti az eseményeket. Egy vörös ruhás, öntelt, magabiztos alak megjelenésével, testhelyzetével is kifejezi: farizeus vagyok, farizeusok ivadéka; nálam van a tudás, nálam a hatalom... Egy másik, kinyújtott kezével vádlón-árulkodón Jézusra mutató papi figura mintha felélesztené az evangéliumok leírását: „Ha nem volna gonosztevő, nem szolgáltattuk volna ki neked. ...Nekünk senkit sem szabad megölnünk.” (János 18,30-32) „Azt tapasztaltuk, ...hogy ez félrevezeti népünket, megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak, és a Messiás-királynak mondja magát.” (Lukács 23,2) Van, aki tüzezi a helytartót; van, aki kíváncsian leskelődik; páran összesúgnak, néhányan sandán, kárörvendve és egy-ketten szánakozva nézik Jézust...

A kép három fő alakja fehér ruhájában szinte kivilágít a tömegeből. Az egyik, a bal oldali, egy nevenincs ember, jellegzetes képviselője a csöcseléknek, amely izgága, minden heccre nyitott és könnyen manipulálható. Hangja csak úgy harsog a képből: „Bűnös!” „Keresztre vele!”, „Feszítsd meg!” és hasonlókat kiabál...

A jobb oldali, a többiektől lépcsős trónusával, idegen ruházatával, és elgondolkodó testtartásával is elkülönülő gondterhelt alak Munkácsy zsenialitásának köszönhetően egyszerre fejezi ki a különböző evangéliumok összetett Pilátus-ábrázolását. A helytartó egyszerre próbál meg igazságkereső vallatóként; a császár lojalis, hű képviselőjeként; hatalmát, trónusát őrző alattvalóként; ügyes diplomataként és emberséges bíróként viselkedni. „Milyen vádat emeltek ez ember ellen?... Tartsátok csak meg és ítélkeztek róla törvényetek szerint.” (János 18,29-31) „Saját nemzeted és a főpapok szolgáltattak ki nekem. Mit tettél?” (János 18,35-36) „Tehát király vagy te?... Mi az igazság?” (János 18,37-38) „Semmi vétket sem találok ebben az emberben” (Lukács 23,4-5) „De hát mi rosszat tett?” (Máté 27,23) „Ártatlan vagyok ez igaznak vérontásában... A ti dolgotok.” (Máté 27,24-25)

A középső alak ugyan látványban, optikailag kisebb, mint a kezeivel hadonászó-handabandázó, mindenkit túlkiabáló, mindenki fölé magasodó névtelen figura; vagy a lépcsőkkel megemelt, de trónusához kötött-kötözött Pilátus, – mégis, méltóságteljes tartásával, erejével, elhivatottságával a másik kettő fölé magasodik. Hiszen **Ő tudta, élte és felvállalta a sorsát.** A sorsát, amit tanítványainak előre, háromszor is megjövendölt: „Most fölme gyünk Jeruzsálembe. Ott az Emberfiát a főpapok és az írástudók (és a vének) kezébe adják. Azok halálra ítélik és kiszolgáltatják a pogányoknak, akik kigúnyolják, leköpi k, megostorozzák és megölik. *De harmadnapra föltámad.*” (Márk 10,33-34)

A középső, legkisebb-legnagyobb fehér ruhás alak ereje, tartása az evangéliumokban így fejeződik ki: „**Igen, király vag yok.** *Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy tanúságot tegyek az igazságról. Mindaz, aki igazságból való, hallgat szavamra.*” (János 18,37-38)

„**Én vagyok az út, az igazság és az élet...**” (János 14,6)

Munkácsy a képen tehát „a diadalmas Krisztust mutatja be, aki *sugárzó, fényes fehérségével áll* a középpontban és *néma nyugal mával győzi le* acsarkodó ellenségeit; *a tétovázó római helytartót.* Több kortárs művész (Ivanov, Antokolszkij, Gustave Doré) foglalkozott passiótémával, de Munkácsy re meke fölöttük áll”. (Sz. Kürti Katalin)

A világitó **fehér** és a **kék** együttes színhatás: **tisztaság és nyugalom.**

Az alapvetően *sötét alaptónusú képen* így találkozik isteni és emberi: békével eltelt és harcos; felséges és hétköznapi; erőteljes és talmi. A kontraszthatással a figurák ellentmondásosságán túl az összetett pillanat, a döntéshelyzet visszasságait, *belső ellentéteit is felvillantja* a festő. A külső és a belső kivetített látványa megegyezik azzal, amit a színeknek ez az együttese okoz, illetve az arcokon látottakkal: pattanásig feszülnek az idegszálak. Harcra kel a rossz a jó ellen, *s a csatátér: az ember szíve.* *Ezért nagyhatású ez a kép mindenkor, mert az emberek legbensőjét jeleníti meg.*

Jellem és jellemtelenség, hatalom és kiszolgáltatottság ütköznek a képen. De megfordulnak a fogalmak. Vagy végre értelmükre találnak...? A bűnösnek kikiáltott nemhogy büntelen, – de magára veszi az egész emberiség, az őt elítélők bűneit is... Aki kiszolgáltatott mások kényének-kedvének, – szabadabb, mint körülötte bárki. Küldetésének teljes tudata, békességének fénylő oka kiviláglík méltóságteljes szavaiból: „Az én országom nem e világból való. Ha e világból volna országom, harcra kelnének szolgálaim, hogy a zsidók kezére ne kerüljek. Az én országom azonban nem innen való.”

(János 18,36) „Semmi hatalmad sem volna rajtam, ha onnan felülről nem kaptad volna.” (János 19,11)

Vajon ki nagyobb kinél? Ki itt a győztes? Ki ítél, ki íté lhet és kit is íté lnek? Kié a végső szó? Kinél van itt az erő? A méltóság? A hatalom?

„**Az Én Országom nem e világból való**”.

A háttérből kivilágitó kék ég egy darabja a végtelen, örök kékségbe ágyazza a történeteket.

A képen a háttérben, az oszlopoknál egy madonna látható karján gyermekkel. Munkácsy műveit alaposan megtervezte, elképzeléseihez modelleket keresett, majd lefényképez tette a beöltöztetett alakokat a szerinte legmegfelelőbb beállításban, s ezután, ennek a fotónak az újra meg újra átnézése, elemzése után fest. Ehhez a madonnához nem talált megfelelő modellt (A művéhez készült felvételen nem látható megfelelő nő és gyermek, csak egy jelképesen lefátyolozott alak tart egy kaucsuk babát.). Így tehát Munkácsy teljesen a saját bensejében levő Madonna-képet festette meg: a Madonna **a háttérben áll** és mély bánattal, elgondolkozva néz az Elítélt irányába, hiszen az ő véréből lett Krisztus vére, s az ő szíve alakította ki az Ő szívét.

(Ezt a „biblikus vásznat” Munkácsy leveleiben „Az én Elítéltem”-ként emlegette, s csak később adta a jól ismert címet művének.)

A múlt van jelen?

A karján a gyermekét tartó, szomorúsággal telt szívű édesanya látványa felidézi Lukács evangéliumának 2. fejezetének 30-35 versét, mely leírja Jézus bemutatását a templomban. Simeon így jövendölt a Gyermek felől:

„...látták szemeim **a te megváltásod** (Iz 40,5), melyet minden nép színe előtt készítettél (Iz 52,10), világosságul a pogányok megvilágosítására (Iz 42,6; 49,6) és dicsőségére népednek, Izraelnek» (Iz 46,13). Apja és (édes)anyja csodálkoztak mindazon, amit róla mondtak. Simeon megáldotta őket, anyjának, **Máriának pedig ezt mondta: »Íme, sokak romlására és feltámadására lesz ő Izraelben; jel lesz, melynek ellene mondanak; és a te lelkedet is tör járja át - hogy nyilvánosságra jussanak sok szív titkos gondolatai.**«” (Lukács 2, 30-35)

Az a pillanat látszik az Anya arcán amikor a templomba boldogan siető, Gyermekét Istennek bemutató kismama meghallván ezeket a hidegzuhányként ható szavakat - mintegy első tördőfés nyomán- a szívében, lelkében meglátja gyermeke jövőjét. Nyilván tudta ő ezt, hiszen ismerte az Írások pró-

féciáit, de anyaságának öröme s talán a tudatalatti életösztöne elnyomta a sejtelmes jövőt. Most azonban nyíltan szembesült a nyilvánosan, ünnepélyesen a templomban kihirdetett igazsággal: ezt az ártatlan Jóságot, a legtisztábbat, az Égből alászálltat nem fogadják el sokan, sőt az életére törnek...

Ez volt Isten *józan szeretete* Mária iránt: töreivel többször átjárta szívét, hogy felkészítse a 33 év múlva bekövetkező Passióra. Ha nem járta volna át már a kezdetek kezdetén az az iszonyatos fájdalom, akkor nem tudta volna azt beteljesíteni, ami a hivatása volt. Mária szenvedésének az átérzése mutatja, hogy a festő mennyire tudta *saját életéből*- vagy ösztönösen érezte: a hitben feldolgozott, elfogadott *szenvedés értékeremtő erő*.

Jelen van a múlt.

A Gyermekek tekintete az egyetlen amely a képet szemlélőre irányul, s ezáltal kapcsolat alakul ki a nézővel. Ez az átható, mély tekintet azonban nem egy gyermeké, - hanem az elité.

A szenvedésen felülemelkedni képes, a földi kötöttségeken túl tekintő, erőslelkű, elhivatott Megváltó jelenik meg, aki szeretetét fogja, foglalja az egész, vele szenvedő világot.

A Jel, mely körül minden idők legádázabb csatája dúl majd.
A kő, melyet az építők megvetettek, de Szepletkövé lett.

„Az Én Országom nem e világból való”.

A háttérből kivilágító kék ég egy darabja a végtelen, örök kékségbe ágyazza a történeteket.

Simeon és Anna tanúsága Jézusról:

Amikor elérkezett a nyolcadik nap, hogy körülmetéljék a gyermeket, a Jézus nevet adták neki, úgy, amint az angyal nevezte, mielőtt anyja méhében fogantatott. Mikor pedig elteltek a tisztulás napjai, Mózes törvénye szerint felvitték őt Jeruzsálembe, hogy bemutassák az Úrnak, amint az Úr törvényében írva van: »Minden elsőszülött fiúgyermek az Úrnak legyen szentelve« (Kiv 13,2.12), és hogy áldozatot mutassanak be, amint az Úr törvénye mondja: »Egy pár gerlicét vagy két galambfiókát« (Lev 12,8).

Élt pedig Jeruzsálemben egy ember, Simeon volt a neve, igaz és istenfélő férfiú, aki várta Izrael vigasztalását, és a Szentlélek volt benne. A Szentlélek kijelentette neki, hogy halált nem lát, amíg meg nem látja az Úr Felkentjét. Ekkor a Lélek ösztönzésére a templomba ment. Amikor szülei bevitték a gyermek Jézust, hogy a törvény szokása szerint cselekedjen vele, karjaiba vette őt, és Istent magasztalva így szólt:

»Most bocsátd el, Uram, szolgádat a te ígéd szerint békességben, mert látták szemeim a te megváltásod, melyet minden nép színe előtt készítetél, világosságul a pogányok meg-

világosítására és dicsőségére népednek, Izraelnek«. Apja és anyja csodálkoztak mindazon, amit róla mondtak. Simeon megáldotta őket, anyjának, Máriának pedig ezt mondta: »Íme, sokak romlására és feltámadására lesz ő Izraelben; jel lesz, melynek ellene mondanak; és a te lelkedet tör járja át - hogy nyilvánosságra jussanak sok szív gondolatai.«

Volt egy Anna nevű prófétaasszony is, Fánuel leánya, Áser törzséből. Nagyon előre haladt már napjaiban, miután férjével hét esztendeig élt szüzessége után; nyolcvannégy éves özvegy volt, és nem vált meg a templomtól, böjtöléssel és imádsággal szolgált ott éjjel és nappal. Ő is odajött ugyanabban az órában, dicsérte az Urat, és beszélt róla mindazoknak, akik várták Izrael megváltását.

Miután mindent elvégeztek az Úr törvénye szerint, visszatértek Galileába, az ő városukba, Názáretbe. A gyermek pedig növekedett és erősödött, telve bölcsességgel, és az Isten kegyelme volt vele. (Lukács 2,21-40)

Nagypéntek:

7 óra: Jézust Heródeshez hurcolják, ott kigúnyolják

8 óra: ***Jézust vagy Barabást?***

9 óra: ***Jézust kegyetlenül megostorozzák***

10 óra: ***Jézust tövissel megkoronázzák***

„Íme az ember!”

„Ó, az embernek magának is küzdenie kell, hogy megértse azokat, ***akik küzdöttek***, hogy az ember Krisztust megértse, neki is sötét jászolban kell a világra jönnie, tiszta és könyörületes lélekkel, és ***szinte tapinthatóan kell érzékelnie, milyen kevés a szeretet***, hogy miként virágozik a kevélység, és arat diadalt a gyűlölet... Munkácsy úgy tekint Jézusra, mint akiben a legtökéletesebb formában ölt testet a ***legyőzhetetlen eszme*** hatalma... Jézusa a tiszta szellemben megtestesülő hatalom... ez a Krisztus a dicsfény nélküli Jézus, ***az ember, ki legyőzi önmagát***, az élő Krisztus, a racionális, a rettenetes, az ***emberi Krisztus***...” (José Martí, 1886)

Munkácsy maga így nyilatkozott saját Krisztus-felfogásáról: „Sohasem próbáltam isteni személyt festeni, mivel ami isteni azt az ember nem képes megfesteni. Én az ***emberi alakban megjelent Istent*** akartam ábrázolni.” (Sz. Kürti Katalin könyvéből)

Ecce homo: (1896; 403 x 650 cm, olaj-vászon) **Íme az ember!** A mondanivaló érvényesülését kifejezőbbé teszi a sötét színárnyalatokat képviselő ***vörös-barna-kék*** és a több helyen ebből előtűnő (a képből mintegy kiemelkedő) ***villódzó fehérek kontrasztja***. Ez érzékelteti az emberek belső kedély-

állapotát, a **pergő, szinte hajszoltatott események feszült vibrálását**. Ezt a bennük kialakuló érzést fokozza a **győztes bíbor palástját** viselő Krisztus Király fenséges, sugárzó nyugalma és a messzi távlatokba tekintő kék szeme; s nemrég elhangzott szavai jutnak a képet szemlélő látogató eszébe: **„Az én országom nem e világból való...”** (János 18)

Munkácsy Mihály mindig a **végső igazságot** kereste a történekek mögött. Így volt ez egyéb képeinél: pl. történelmi tárgyú műveinél is, nem csak vallási téma esetén tehát.

Valójában emberi problémákat vet fel, elsősorban az **erkölcsi konfliktus** szempontjából. Krisztus alakja az **igazságért** súlyos megpróbáltatásokat is vállaló embert szimbolizálja. Az erkölcsi mondandó **a két szereplő: Jézus** és a befolyásolható, hatalom képviselője, az ingadozó **Pilátus** (a felesége is üzent neki: Semmi dolgod ne legyen azzal az igaz emberrel. Álomban sokat szenvedtem miatta.) és a **„tömeg”** (csorda-ember had) jellemzésében jut kifejezésre. „Közvetlenül a két főalak alatt tolong, zajong a zsidó tömeg. Az egymásután felsorakozó **arcok, mozdulatok, kezek** és nyitott **szájak** kifejező ereje csodálatos. Itt egy züllött csavargó béna, megtört alakja tűnik elő, arcán már-már grimaszba ránduló elaljasodott állatiasság.” – így írt erről a később világhírű íróvá vált, ám akkor még ifjú James Joyce (Irlandi Királyi Akadémia – Ecce Homo, 1899)

„Nincs is szavam” (Pilinszky János)

Mély ellentmondást rejt a kép magában: a bűnös szabadon, az ártatlan megkötözöttek. A Mester ott áll bírái előtt: **Jézus hallgat**.

„Ma ontják véretem.” (Pilinszky János)

„Ott egy széles hát, erős kar és keményen ökölbe szorított kéz, de az izmos „protestáló” arca nem látszik. Lábánál **a szögletben**, ahol a lépcső fordul, **egy asszony térdepel**. Felindulástól remegő arcfa betegesen sápadt. Szépen formált karjai a részvét lelki tusájáról tanúskodnak s **kontrasztot képeznek a tömeg brutalitásával szemben**. Dús hajának néhány kóbor fürtje karjára borul, s indaként hozzátapad. Arc kifejezése áhítatos, könnyes szemét felfelé veti. **Ő maga a bűnbánat**, nem a régről ismert zord alak, hanem a panasz új megtestesítője, akit a bánat porba sújtott, aki zokog és gyászol, ám mégis vigaszra lel. Visszaborzadó testhelyzetéből ítélve jó útra tért prostituált.” (James Joyce)

A Megváltó arcában a szenvedő, igen beteg Munkácsy belső önarcképére kell ismernünk. Bár nagy szt. Gertrud, szt. Mechtild, sienai szt. Katalin, nagy szt. Albert s több választott lélek is kinyilatkoztatásban kapta, hogy mindazok akik naponta egy negyed órán át Jézus szenvedésére gondolnak (ezen **elmélkednek, szemlélődnek**), azok nagyon tetszenek Neki, s kedvesebbek Istennek

ezen *elmékedések, szemlélődések*, mintha minden nap bűnbánatból véresre osztoroznák magukat vagy kenyéren és vízen böjtölnének. Mégis az a valószínűbb, hogy egészségének, idegállapotának megromlása, korának politikai eseményei készíthették a külsőleg-belsőleg gyengülő művészt, hogy a korábban felvetett gondolattal szemben (Feltámadás megfestése) végül ezt a bibliai témát dolgozza ki, s így tegye teljessé életének szép művét: a Krisztus-Trilógiát.

A férfiak durva, támadó mozdulataival szemben a nők gesztusai finomak, védelmezőek. A kortársak Mária, János, Magdolna, Péter, Nikodémus, arimethiai József és az áruló Júdás alakját nevezték meg, illetve azonosították a képen. „Munkácsynak ez a műve a leginkább leíró jellegű. Fáradt, utolsó alkotása, amelyet *ő hozott el Budapestre, a millenáris kiállításra*” (Sz. Kürti Katalin) A képen a jelzés itt: „Munkácsy Mihály”

A trilógia másik 2 képéhez hasonlóan az Ecce Homo is hosszú utat járt be, de ez már nem volt olyan nagy diadal-út. Kádár Gábor Budapest után Bécsbe, majd Brüsszelbe, Angliába, Írországba vitte el. Az Irlandi Királyi Akadémián látta James Joyce. A 17 éves ifjú a kép erős drámai erejét, a jellemzőerő nagyságát emelte ki kritikájában.

„Felmerült annak az ötlete, hogy egy épülő magyar katolikus székesegyházban együtt egymás mellett álljon Munkácsy Krisztus trilógiája. J. Wanamaker hajlandó lett volna átadni (a másik 2) képeket, de még az Ecce Homo megvételére sem jött össze a pénz. (Sz. Kürti Katalin)

Ebben a reménytelen helyzetben tűnt fel Déri Frigyes, aki megvásárolta a képet, mely halála után hagyatékként Debrecenbe került, az általa alapított Múzeumba. Ő egyébként 1923-ban Györgyi Dénes építésszel együtt határozta meg a *debreceni Déri Múzeum Munkácsy-termének* a jellegét: különálló, tetővilágításos terem 1930. május 25., a múzeum avatása óta.

Péntek

11 óra: *Pilátus halálra ítéli Jézust.*

Jézus magára veszi a keresztet.

11–12 óra: Keresztút a Kálváriára (a hegy neve: Golgota)

Jézus találkozik édesanyjával (Máriával)

A Megváltó nyilvános működésének idején Mária már csak a háttérben állt. Bár Jézus első csodáját édesanyja eszközli ki (mert „még nem jött el az órája”), azonban a többi nyilvános isteni megnyilatkozásánál nem volt mellette. Mivel azonban az ő vére Jézusban megváltó vérré lett, s az Úr megváltó vérében anyai szeretete áramlik: a gyalázat idején újra mellé áll, s követi azt, akit apostolai elhagytak. Elfogadja – az első tördőfés nyomán

– újra és újra a véres és könnyes utat, s újra és újra kimondja szíve s lelke minden képességével: „Ecce...” (Ime az Úrnak szolgáló leánya) és a „Fiat...” (Legyen nekem a te igéd szerint) szavakat. Bár a tömeg megvetéssel néz rá és gúnyosan körülzsigeri: „Ő annak a bizonyos gonosztevőnek az anyja!...” (Ugyanezt teszi Krisztus Misztikus Testének, az Egyháznak a keresztútján is. Ezért van annyi Mária-jelenés szerte a világban.)

Jézus többször elesik a Kereszt súlya alatt, de újra és újra feláll, hogy tovább vonzolja azt.

Cirenei Simon segít a keresztet vinni.

Veronika kendőjét nyújtja az Úrnak.

„Vera ikon: igaz kép”

„Ez az arc ünnepélyes fenségességet tükröz. „Krisztus szenvedése – az ember szenvedése”...a vér, mely rajta látszik, az az életről és a szeretetről beszél.” (XVI. Benedek pápa szavai Torinóban 2010. május 2-án a Lepel megtekintésekor.)

„Úr Jézus, mialatt csendes imádsággal szemlélem a szent Leplet, szívemet betölti a megrendülés, mert látom ezen a titokzatos szent leplen a passiódban átélt szörnyű fájdalom összes nyomát, ahogy erről az Evangéliumok beszélnek.

Fájdalmad drámáját mutatja kiömlött véred, melyet testeden látok – a töviskorona...

Szenvedő és feláldozott Jézusom, ahogy Szűz Máriával, Édesanyáddal és Anyánkkal imádlak Téged, világosabban megértem, hogy Te magadra vállaltad az egész emberiség fájdalmait és keresztjeit.

Minden szenvedésem – az ember szenvedése (passio hominis) egyesül szenvedéseddel, Krisztus szenvedésével (Passio Christi) – megváltói értéket kap ajándékba, amely által érzem támogatásod, vigasztalásod és megbocsátásod.

Tudom, hogy nincs vigasztalás megtérés nélkül, ezért – amíg segítségeddel bizalommal hordozom keresztjeimet – megígérem, hogy elszakadva a bűntől új életet kezdek, hogy megtapasztalhassam, hogy „sebeid szereztek nekem gyógyulást”. (Severino Poletto bíboros, Turin érseke)

Síró asszonyok a keresztút mentén.

Jézus most sem magával foglalkozik, hanem az ő fiaikra hívja fel a síró asszonyok figyelmét.

Golgota:

12 óra: Felérkezik a Golgota hegyére és ott

Jézust rászögezik a keresztre. Elgyötörtén, mint valami véres féreg fekszik a „szégyenfán”, s kiömlő Vére az Élet Fájává nemesíti azt.

12–15 óra között: **Jézus kínszenvedésének ideje.**

Ezek a legfontosabbak, az utolsó órái.

A Golgotán Jézus életének célja beteljesedik: az emberiség megváltása a bűn és a gonosz rabszolgaságából (a Kereszten való halálával). A Kereszten függő isteni Szeretetnek a szavai az összes többinél is jelentősebbek, ezeknek van a legnagyobb súlya.

Júda Oroszlánjának, az Áldozati Báránynak:

Jézusnak a 7 szava a kereszten:

• **„Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.”**
(Lukács 23,34)

János evangéliumának 12. fejezetében olvasható a következő rész, amikor még nyilvánosan tanított:

Jézus pedig felkiáltott, és így szólt: »Aki hisz bennem, nem bennem hisz, hanem abban, aki küldött engem. És aki engem lát, azt látja, aki küldött engem. Azért jöttem a világba, hogy világosság legyek, hogy mindaz, aki hisz bennem, sötétségben ne maradjon. Ha pedig valaki hallja az én igéimet, de nem tartja meg, azt nem ítélem el. Mert nem azért jöttem, hogy a világot elítéljem, hanem hogy megmentsem a világot. Van, aki megítélje azt, aki megvet engem, és nem fogadja el igéimet: az ige, amelyet szóltam, az itéli el őt az utolsó napon. Mert nem magamtól beszéltem, hanem aki küldött engem, az Atya, ő parancsolta meg nekem, hogy mit mondjak és mit beszéljek. Tudom, hogy az ő parancsa örök élet. Amit tehát én beszélek, úgy mondom el, ahogy az Atya mondta nekem.« (János 12, 44-50)

Az egész emberiségért könyörög („mert vétkeztek mind”) – mint Főpap, rettenetes fájdalmai ellenére.

- **„Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.”**

(Lukács 23,43)

A jobb lator csak azt kérte: „Emlékezzél meg rólam Országodban!”, azaz az elveszett bárány irgalmat kért, mint a tékozló fiú. A vele együtt felfeszített Jézus vonagló fájdalma ellenére döbbenetes többlettel reagál, azaz az emberi léptékű közeledésre isteni lépést tesz: „Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.”

- **„Asszony, nézd, ő a te fiad!... Nézd, ő a te anyád!”** (János 19,26-27)

Erről ír a 44. (45.) zsoltár:

„Atyáid helyébe fiaid születnek, az egész világ fejedelmeivé teszed őket. Megemlékezem nevedről mindenkor, nemzedékről-nemzedékre, s dicsérni fognak érte a népek mindenkor és örökkön-örökké.” (Zsolt 44, 17-18)

- **„Szomjazom!”** (János 19,28)

A jobb oldalán függő lator megmentése után édesanyjának ajándékozta az egész bűnös emberiséget,

S most mindnyájunk lelke, üdvössége után szomjazik. Szomjazza a mi iránta való szomjúságunkat.

- **„Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?”** (Márk 15,34)

Az Istent elhagyókért elszenvedte az Istentől való elhagyatottságot is, a legkeserűbb kelyhet is kiitta.

- **„Beteljesedett.” („Consummatum est!”)** (János 19,30)

Szenvedésével beteljesítette megváltásunkat, mindent nekünk ajándékozott, most már az ember szabadon dönthet.

Tehát „Beteljesedett.” („Consummatum est!”)

- **„Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet!”** (Lukács 23,46)

Felnéz az égre, mely már számára megnyílt: hazamehet az atyai házba. Most még élénk éli, hogyan kell a halál kapuján átlépni: „Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet!” „És kilehelte lelkét”

15 óra: **Jézus meghal a kereszten.**

„Atyám, kezedbe ajánlom a lelkemet!” Jézus meghal a kereszten.

Munkácsy 1881 nyarán kezdett hozzá második Krisztus képének a megfestéséhez, amely Jézust a Kereszten ábrázolta. Előtte a Halott Krisztus (a sziklasírban) c. témán gondolkodott, de ezt az ötletét elvetette és belekezdett a **„Consummatum est!”** (Bevégeztetett!) Kálvária témába, mely Jézus egyik utolsó szavából indult ki. A megfeszített munka után 1884 tavaszára készült el a mű, mely a **„Consummatum est!”** nevet kapta a festőtől, s csak később adták neki az „Elítélt”, majd „Krisztus a Kálvárián” s végül a „Golgota” címet. (460 x 712 cm, olaj-vászon, Bereczki Csaba tulajdona volt, jelenleg Pákh Imre birtokában van.) Rengeteg tanulmányt, vázlatot készített a sokalakos kompozíció különböző figuráihoz. Modelljei olaszok és kívándorlásra váró lengyel és orosz zsidók voltak, akikkel Párizs külvárosában találkozott. Krisztus alakjához önmagát köttette fel a keresztre, így érezte az izmok fájdalmát és fáradtságát is. De Suse márkit kérte meg, hogy készítsen így róla felvételt. Ha összehasonlítjuk Krisztus alakját a fotóval, akkor nagyon hasonlónak találjuk. A Krisztus fejet Dominique Spagagnáról és Cesere Leonardiról festette.

A képet 1884. április 25-én, Húsvétkor mutatta be a nagyközönségnek, egy erre a célra emelt pavilonban. Ez a bemutató olyan nagy esemény volt Párizsban, hogy a kép látogatásának eseményét még *Maupassant is megörökítette a „Szépfű” (Bel ami) c. regényben.*

Munkácsy Mihály művén látszik, hogy hatott rá **Courbet** erőteljes, robusztus **realizmusa**, valamint, hogy sok erőteljes tájképet is festett. A drámai hatás alátámasztását a táj, a viharos, sötétlő égbolt és a kontrasztokra épülő színhasználat szolgálja. A feketés (bitumen) alpból éles kontraszttal emelkednek ki a fehérek, a bíbor vörös és a szinte világító kék (a hóhér legény ruhája). Ezen kívül gazdagon árnyalt a főhős mögötti besötétült ég-rész, illetve a történet alap-területe, a „hegycsúcs”. A képen látható összes alak elhelyezése, megfestése elsősorban a **mondanivalónak** van alárendelve. A szereplők a festő által **legkifejezőbbnek érzett testtartásban** vannak megjelenítve, tulajdonképpen a képen belül **2 önálló egységet** alkotnak.

A Golgota nagyobb feladat volt Munkácsy számára, mint a trilógia másik 2 képe: ez a szabad térben, a Koponyák hegyén játszódik, míg azok zárt térben zajlanak. A törvénykezési teremnél az adott színhely is segített összefogni a kompozíciót. A „Golgotá”-nál a hatalmas természeti kép szinte elnyeli a csoportokat.

Az első kritikák is kifogásolták, hogy tulajdonképpen 2 részből áll a kép. („Nem véletlen, hogy Munkácsy később 4-5 változatban is feldolgozta a Kálvária-részt.” Sz. Kürti Katalin)

Munkácsy részint a tónus elemével (vö. Courbet) tartotta egységben a képet, részint a hóhér legény **létrá**-ja köti össze a két csoportot.

A létra a titokzatos fehér arab (lovon ülő) lovas mögött levő tömegettől szinte vezeti a tekintetet a történet helyére.

*Egyes szakértői vélemények szerint a lovas alakja magát a feltámadott Krisztust jelképezi amint vissza/rátekint bevégzett Megváltó-i Művére: **Mennyire hagyták az emberek magukban ezt** – a megváltottság kegyelmét – **hatásossá válni?***

A festmények monumentális mérete miatt, – mivel a képen látható alakok ember-nagyságúak – a látogató tulajdonképpen könnyen a történetek résztvevőjévé válhat.

A Jelenések könyvében a győzedelmes fehér lovas az a küldött, aki a „szájának éles kardjával”, vagyis igéjével, végső győzelmet arat a világot uraló gonosz erők és a halál fölött. A sátán legyőzése után elérkezik az Isten új országa, az új Jeruzsálem, ahol a Bárány trónja ragyog. Megvalósul az a nem e világból való ország, amelynek királya Pilátus előtt állt, és akinek királyságát a kereszt felirata hirdette. Ebben az országban új ének hangzik föl: „Méltó a Bárány, akit megöltek, hogy övé legyen a hatalom... Méltó vagy Uram, ...mert megöltek, és saját véreddel megváltottál Istennek, minden törzsből, nyelvből, népből és nemzetből, és Istenünk királyságává és papjává tetted őket” (Jelenések könyve 5,12,9-10). Ez az új nép meg fogja érteni azt, amit a régi nép nem értett meg: ki volt és miért lett az Isten emberré. A Jelenések könyvében a trónon ülő mondja: „Beteljesedett! Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég.” (Jelenések könyve 21,6) (Keresztesné Várhelyi Ilona: Bibliával Munkácsy Krisztus-trilógiája előtt 112. oldal. A reprezentatív, illusztrációkban gazdag könyv a Déri Múzeum kiadványa, 2009.)

A kép **jobb oldalán** történnek az események: Itt a főszereplő köré gyűltek az üdvösségre vágyakozó emberiség jelképei: a tanítványok. Ég és föld különbsége, a kép vibráló feszültsége nem a kristálytisza, jóságos János és a jobb lator; vagy szűz Mária és a zokogó Magdolna között van, hanem a 2 tábor között: „mellette” vagy „ellene”. A külső szemlélőként jelenlévő római katona, aki a keresztre feszítetteket őrizte, végül így szólal meg: „...a százados Istent magasztalva mondta: „Ez az ember valójában igaz volt.” (Lukács 23,47-48) „...a földrengés és a történetek láttára igen megijedtek (a katonák): „Ez valóban az Isten Fia volt” – mondták” (Máté 27,54-55) Nem mondhatjuk, hogy manapság nem történ(het)nek olyan csodák, mint ami Longinus századossal megesett. A mai idők küszöbén, 1944-ben egy háborúban elesett katona zsebében találták az utolsó „levelét”:

„Figyelj szavamra, óh Uram!

Azt terjesztették Rólad, hogy nem létezel. Én, ütődött, elhittem.

***Tegnap este a felhők között láttam az eget.** Rájöttem, hogy becsaptak.*

Ha előbb és jobban odafigyelek, rájöhettem volna,

hogy ezek még a csillagokat is letagadják.

Egy tisztuláson estem át és megláttalak.

Nagyon szeretlek: vedd tudomásul!

Hamarosan nagy harcba indulok. Ki tudja mi lesz velem?

Lehet, hogy már ma este találkozunk.

Nem voltunk jó pajtásai egymásnak:

Istenem, mégis kérlek, várjál a kapuban.

*Látod: könnyezem. **Bár előbb megismertelek volna! Mennem kell.***

Furcsa: miután Rád találtam nem félek a haláltól. Találkozunk!”

Egy katona, a kép bal oldalán a menekülő férfi (aki szinte kifut a képből) és a festmény jobb oldalán (Jézus bal oldalán) az ún. „bal lator” szinte lelóg a képről. Ők Krisztus művének a szabad akaratból „reménytelenjei”. A többiek esetében még van remény a visszatérésre az Ajtón (az utolsó lehetőségig, illetve az Ítéletig). Jézus a Kapu, akin át lehet menni az egyik táborból a másikba.

Krisztus felnéz az Atyára, aki minden ember atyja, s aki vele **egy** a Mennyben. Nem fölényes. Istenien **átnéz az eseményeken**. A Szeretet lényegénél fogva nem ragadhat le a porba, nem tapadhat ahhoz, ami mocskos, ami nem méltó az emberhez. „Az Én Országom nem e világból való.” Az embert meg lehet semmisíteni, lehet keresztre feszíteni, sőt még holtában is átdöfhetik a szívét (hiszen védtelenné tétetett), de legyőzni a benne levő jót: csak akkor lehet, ha ő maga is akarja.

Végezetül

„Az ember nem arra született, hogy legyőzzék...” (Ernest Hemingway: Az öreg halász és a tenger)

„Munkácsy szilaj vérmérséklete vezeti az ecsetet festés közben. Hevesen húzza széles vonásokkal ragyogó színeit az aszfalt sötétjébe, izgató, vastagon odahúzott fehérék villognak itt is, ott is a képen.” (Lyka Károly: A művészet története 387.o.) Az élet sajgását, drámáját érezzük. Tudta, hogy mi a szenvedés, a gyötrellem, a szegénység, a megaláztatás és a tehetetlen ember kiszolgáltatottsága. Érzékeny lelkületében, mélyen érző szívében múltja el volt rejtve. Nem külső impressziók nyomán fest, hanem bensejéből – kora problémái kapcsán előtörő érzés- és lelkivilágát öntötte a képbe.

„Munkácsy egész ideglete, amely oly tragikusan végződött, bele van ágyalva... Ennek éreztetését fokozza, hogy szinte kapásból fest és semmi kínos, lassú kidolgozás nem tompítja azt a hatást, hogy valójában nem az elrendezés problémáival fáradozik, hanem mintegy érzésből fest. Egy hatalmas erély és valóban magyar vérmérsék ülte diadalait legjobb munkáin.” (Lyka Károly: A művészet története 387-388.o.) Ami Munkácsy Mihály művészetében a legjobb az utánozhatatlan, mert az ő maga volt: rendkívüli egyénisége és zsenialitása.

Kagyló kínja az igazgyöngy.

Feladatlapok különböző szakórákhoz

Érdeemes lenne hittan, etika stb. órákat tartani a teremben, előre elkészített feladatsorokkal (néhány ehhez kapcsolódó gondolat a jegyzet végén található mellékelve).

Rajz

(Általános iskola)

1. Válaszd ki az adott kép számodra legizgalmasabb, legérdekesebb részletét és rajzold le, Munkácsy nyomán, vázlatosan!
2. Próbáld meg, a látott képtől függetlenül, magad feldolgozni, megrajzolni a kiválasztott eseményt!
3. Színekkel érzékelted az ellentmondásokat, a történet fordulatait, a jellemek különbözőségét!
4. Használd a térbeliség eszközeit, kicsinységet, nagyságot, közeli, távoli elhelyezéseket a kép mondanivalójának érzékletes kifejezésére!
5. Adj címet a munkádnak!

Rajz- és műalkotás elemzés

(Általános iskola felső tagozat és középiskola)

1. Rajzold le a kép kompozíciós vázlatát!
2. Tanulmányozd a vonalvezetést (vertikális, horizontális)! Milyen eszközöket használ a művész különböző egységek összekapcsolására?
3. Fesd meg a kép színvázlatát!
4. Elemezd a képet a kompozíciós és színvázlat segítségével!

Magyar nyelv és irodalom

(Általános iskola felső tagozat és középiskola)

1. Írd le az első tíz szót, ami eszedbe jut a képet nézve!
2. Írj egy rövid verset a képpel kapcsolatban, az első pontban leírt szavakat használva!

3. Hogyan játszanád, játszatanád el a képen látottakat?
  - a) rövid történettel;
  - b) kimerevítve egy pillanatképpel.
4. Használd a testbeszéd, mimika, hanghatások változatos eszközeit!
5. Te melyik szereplőt alakítanád szívesen?
6. Milyen ellentétek keltették fel a figyelmed?
7. Írj egy dialógust a képhez!

Etika és osztályfőnöki óra

(Általános iskola felső tagozat és középiskola)

1. Mi a három kép címe? Te milyen más címet adnál a festményeknek?
2. Ki festette a trilógiát? Mit tudsz a művész életéről? Mi készíthette a festőt erre a témaválasztásra?
3. Történik, történhet-e hasonló eset szerinted napjainkban is? Indokold a válaszodat!
4. Mi ragadott meg legjobban a képeken? Miért?
5. Melyik szereplővel tudnál a legjobban azonosulni? Miért?
6. Milyen jellemeket ismersz fel a képen? Milyen lehet az egyes szereplők viszonyulása Jézushoz? Hogyan fejezi ki ezt a festő?
7. Milyen lehet az egyes szereplők élete, gondolkodása? Mit szeretnek, mit taníthatnak a gyermeküknek?

Hittan

(Általános iskola)

1. Hogyan köszöntötték Jézus korában az emberek tanítójukat? (*Üdvözlégy, Mester*)
2. Kinek a megbízásából fogták el Jézust?
  - a) a főpapok
  - b) az írástudók
  - c) a vének
  - d) *mindhárom*
3. Mivel voltak folszerelve a Jézust elfogó emberek?
  - a) kardokkal
  - b) dorongokkal

c) *mindkettővel*

d) egyéb eszközökkel, mégpedig:

4. Ki volt Iskarióti Júdás?
  - a) a 12 apostol egyike
  - b) az Úr rokona
  - c) az apostolokhoz a tanítványok választották sorsolással
  - d) feltámadása után Jézus őt szólította meg a damaszkuszi úton
5. Ki segített hordozni Jézus keresztyét a keresztyúton?
  - a) Sándor és Rufusz
  - b) *Cirenei Simon*
  - c) Iskarióti Júdás
  - d) Péter apostol
6. Hol halt meg Jézus Krisztus?
  - a) Jeruzsálemben
  - b) A Getsemáni kertben
  - c) A Tábor hegyen
  - d) *A Golgotán*
7. Mi volt a Jézus feje fölé szegezett táblára írva? (*A zsidók királya*)

Hittan

(Középiskola)

1. Írd le a Passio eseményeit időrend szerint!
Csütörtök este 6-9 között:
Este 9-12 óra között:
Péntek reggel:
Péntek 12 órakor:
Péntek 12-15 óra között:
2. Sorolj fel a keresztyút állomásaiból ötöt és keresd ki az evangéliumból a megfelelő részt!
3. Jézus hét szava a keresztyen:

Tartalom

Előjáróban.....	1
Senkiből Valaki	3
A szenvedés, mint értékformáló erő.....	3
Munkácsy Jézus-képe	4
Jézus szenvedéstörténete.....	6
Krisztus Pilátus előtt	6
Ecce Homo.....	14
Golgota	19
Végezetül	24
Feladatlapok különböző szakórákhoz	25